

KELAJAK HAYOTI – INSON BILANMI YOKI UNSIZMI

Ergashev Abdujabbor Farxod o‘g‘li

Navoiy konchilik va texnologiyalar universiteti

Mexanika muhandisligi yo‘nalishining

Annotsatsiya: *Ushbu maqolada men, oddiy bir inson sifatida, texnologiyalar dunyosining shiddatli rivojini kuzatar ekanman, qalbmida paydo bo‘layotgan savollar, xavotirlar va hayratlar bilan o‘rtoqlashaman. Sun‘iy intellekt hayotimizning deyarli har bir jabhasiga kirib kelmoqda: u biz o‘rnimizga fikrlayapti, ijod qilayapti, hatto qaror ham qabul qilyapti. Shu o‘rinda o‘zimga tez-tez savol beraman: kelajakda bizga o‘rin qoladimi? Mashinalar bilan yonma-yon yashay olamizmi yoki ular bizni siqib chiqaradimi?*

Bu maqolada texnologiyalar ortida yashiringan imkoniyatlar bilan birga, insoniylik, ruh, axloq kabi qadriyatlar masalasiga chuqurroq nazar tashlayman. Meni eng ko‘p o‘ylantirayotgan narsa — bu taraqqiyot bizni kuchli qiladimi yoki asta-sekin bizning o‘rnimizni egallab, bizni sustlashtiradimi?

Shu savollar ostida yozilgan ushbu maqola, nafaqat tahlil, balki yurakdan chiqqan insoniy mulohazalarni ham o‘z ichiga oladi. Chunki texnologiyalar kelajagi haqida gap ketganda, eng muhim savol shu: “Kelajak biz bilan bo‘ladimi, yoki bizsizmi?”

Annotation: *In this article, as an ordinary person observing the rapid development of the world of technology, I share the questions, concerns, and wonders that arise in my heart. Artificial intelligence is entering nearly every aspect of our lives: it is thinking for us, creating for us, and even making decisions on our behalf. At this point, I often ask myself: will there be a place for us in the future? Can we coexist with machines, or will they eventually push us out?*

In this article, along with the hidden opportunities behind technologies, I take a deeper look at values such as humanity, spirit, and morality. What concerns me most is this: will this progress make us stronger, or will it gradually replace us and weaken us?

Written under the weight of these questions, this article contains not only analysis but also heartfelt human reflections. Because when it comes to the future of technology, the most important question is: “Will the future include us — or exclude us?”

Аннотация: *В этой статье я, как обычный человек, наблюдая стремительное развитие мира технологий, делюсь вопросами, тревогами и удивлением, возникающими в моей душе. Искусственный интеллект проникает почти во все сферы нашей жизни: он думает за нас, творит, а порой даже принимает решения. В такие моменты я часто задаю себе вопрос: останется ли для нас место в будущем? Сможем ли мы жить бок о бок с машинами или они вытеснят нас?*

В этой статье я стараюсь глубже взглянуть не только на скрытые возможности технологий, но и на такие важные человеческие ценности, как душа, мораль, человечность. Больше всего меня волнует следующее: делает ли нас прогресс сильнее или постепенно вытесняет нас, делая слабыми?

Эта статья, написанная под влиянием подобных вопросов, включает в себя не только анализ, но и искренние человеческие размышления. Ведь, когда речь заходит о будущем технологий, самый важный вопрос звучит так: “Будет ли у будущего место для нас — или оно будет без нас?”

Kalit So‘zlar: *Sun’iy intellekt, Kelajak hayoti, Robotlashtirish, Inson qadriyati, Axloq va ong, Inson va mashina hamkorligi, Texnologik xavfsizlik- qulaylikmi yoki yashirin tahdidmi?, Ongni yo‘qotish xavfi, Texnologik etik me‘yorlar.*

Keywords: *Artificial intelligence, future life, robotization, human value, morality and consciousness, human-machine collaboration, technological security — convenience or hidden threat?, risk of losing consciousness, technological ethical standards.*

Ключевые Слова: *Искусственный интеллект, будущее жизни, роботизация, человеческие ценности, мораль и сознание, сотрудничество человека и машины, технологическая безопасность — удобство или скрытая угроза?, риск потери сознания, технологические этические нормы.*

Sun’iy intellekt – inson ixtirosimi yoki o‘z yo‘lini topayotgan ongmi?

Men ilk bor “sun’iy intellekt” atamasini o‘qiganimda, bu shunchaki robotlarning tez fikrlashi, hisob-kitob qilish qobiliyati deb o‘ylagandim. Ammo vaqt o‘tib, bu tushuncha oddiy texnologiyadan ko‘ra chuqurroq, falsafiyroq va insoniyroq masala ekanini angladim. Biz sun’iy intellektni yaratdik, ammo endi u bizni tushunishga, hattoki bizning o‘rnimizga qaror qilishga urinmoqda.

Kelajak hayoti – qanday bo‘ladi? Inson bilanmi yoki unsizmi?

Men o‘z-o‘zimga ko‘p bora savol berganman: "Kelajak hayoti qanday bo‘ladi?" Tasavvur qilaylik – yillar o‘tadi, bolalarimiz robotlar bilan o‘ynaydi, maktabda o‘qituvchi o‘rnini sun’iy intellekt egallaydi, kasalxonada esa shifokor emas, AI tashxis qo‘yadi. Bu qulay, tez va samarali tuyuladi. Lekin... inson bu hayotda qanday o‘rin egallaydi?

Kelajak hayoti haqida o‘ylaganimda, ko‘zim oldiga ikki xil manzara keladi.

Birinchisi – umidli manzara. Unda texnologiyalar odamlarning hayotini osonlashtiradi: og‘ir mehnat yo‘q, tibbiyot ilg‘or, ta‘lim har kimga ochiq. Insonlar ijodga, tafakkurga, ilmga, ma‘naviyatga vaqt ajrata oladi. Mashinalar bizga xizmat qiladi, lekin boshqaruv hali ham inson qo‘lida bo‘ladi.

Ikkinchisi – xavotirli manzara. Bu yerda mashinalar hamma narsani boshqaradi. Odamlar ishsiz qoladi, insonlar bir-biridan yiroqlashadi, hissiyotlar, muloqot, mehr, jamoaviylik yo‘qoladi. Har kim o‘z sun’iy dunyosida yolg‘iz yashaydi. O‘sha sun’iy dunyo go‘yo mukammaldek tuyuladi, lekin unda insonlik qolmaydi.

Ko‘plab kitoblar, xususan, Yuval Noy Xararining “21 asr uchun 21 dars” kitobida ham bu holat ogohlantirish sifatida aytiladi: “Texnologiya o‘sib boradi, lekin biz uni boshqarib borishga tayyormizmi?”

Shaxsan men ishonaman: kelajak hayoti inson bilan bo‘lishi kerak. Chunki texnologiya juda kuchli bo‘lishi mumkin, lekin u yurak, rahm-shafqat, muhabbat, or-nomus

degan tushunchalarni his qila olmaydi. Bu hislar faqat insonda bor. Kelajak – faqat texnologiyaga emas, insoniylikni yo‘qotmaslikka bog‘liq.

Robotlashtirish – odam o‘rnini egallashmi yoki unga yordammi?

Hayotimizda sekin-asta ko‘rinmas, ammo kuchli bir o‘zgarish sodir bo‘lmoqda. Do‘konlarda o‘z-o‘ziga xizmat qiladigan kassalar, omborlarda ishlayotgan robotlar, hatto qo‘ng‘iroqlarga javob berayotgan sun‘iy operatorlar — bularning barchasi robotlashtirish jarayonining ko‘rinishlari.

Shaxsan men bu so‘zni ilk eshitganimda, kinolardagi temir odamlar ko‘z oldimga kelgan edi. Ammo vaqt o‘tib angladimki, robotlashtirish degani — bu faqat robot emas, balki inson o‘rniga avtomatlashtirilgan har qanday tizimni kiritish degani ekan. Kompyuterlar, dasturlar, algoritmlar – bularning barchasi ishni tezroq, aniqroq va charchamasdan bajaradi. Juda qulay, to‘g‘rimi?

Lekin bir holat bor: ular ishni bajaradi, lekin insoniy munosabatni bajara olmaydi. Masalan, shifokorning ko‘zidagi rahm-shafqatni, ustozning sabrini, onaning dalda beruvchi so‘zini robot hech qachon bera olmaydi.

Bu haqda mashhur yozuvchi Isaac Asimov o‘z asarlarida shunday yozadi: “Robotlar kuchli, ammo ular ruhsiz. Ular buyruq bajaradi, ammo ma‘naviy tanlov qilolmaydi.”

Menimcha, robotlashtirish yaxshi narsa – agar u odamga yordam bersa. Lekin insonni siqib chiqaradigan darajaga yetib borsa, bu biz uchun ogohlantiruvchi belgidir. Chunki oxir-oqibat, robotlar charchamaydi, norozilik bildirmaydi, haq so‘ramaydi. Unday bo‘lsa, ish beruvchilar robotni tanlaydi. Bu esa odamlarning ish joyi, ijtimoiy mavqei, o‘zini kerakli deb his qilishiga ta‘sir qiladi.

Shuning uchun men shunday deb o‘ylayman: robotlashtirish — kerak, ammo chegarasi bilan. Biz o‘z hayotimizni qulaylashtirayotgan paytda, o‘zimizni hayotdan siqib chiqarmasligimiz kerak.

Inson qadriyati – raqamlar emas, ruh va vijdon bilan o‘lchanadi

Bugun dunyo texnologiyalarga oshno bo‘lib borayapti. Hamma narsa tez, avtomatlashtirilgan, tahlil asosida yuritiladi. Lekin men doim bir narsani yuragimda saqlayman: inson qadriyati hech qachon texnologiya bilan o‘lchanmaydi. Uni kompyuter o‘lchay olmaydi, sun‘iy intellekt baholay olmaydi, algoritmlar tushunmaydi.

Inson qadriyati – bu uning ilmi yoki kuchi emas, uning yuragi, or-nomusi, vijdoni, mehribonligi bilan belgilanadi. Texnologiyalar ishni bajarishi mumkin, lekin insonni yaratadigan narsa – bu uning insoniyligi.

Masalan, o‘zini boshqalardan ustun ko‘rmaydigan oddiy bir ishchi bor – u kechasi bilan non pishiradi, ertalab ko‘chalarda tozalovchi bo‘lib ishlaydi. U kishining qadriyati – qilayotgan ishi, halolligi, odamlar uchun foydali bo‘layotganidadir. Shu inson – sun‘iy intellekt million ma‘lumotni tahlil qilganidan ham muhimroqdir. Chunki insoniyatni ushlab turgan narsa – texnika emas, qadriyatdir.

Yozuvchi Albert Einshtein shunday degan: “Texnologiya vosita, insoniyat esa maqsaddir. Vositani idealga aylantirsak, maqsadni yo‘qotamiz.”

Shuning uchun men shuni aytmoqchiman: kelajakda texnologiyalar qanday bo‘lishidan qat’i nazar, inson qadriyati doim markazda turishi kerak. Har qanday qaror, har qanday yangilik avvalo “bu insoniylikka zid emasmi?” degan savol bilan boshlanishi kerak.

Chunki biz mashina emasmiz. Biz raqamlar, algoritmlar yoki sun’iy aqldan tashkil topgan mavjudotlar emasmiz. Bizda yurak bor, his bor, orzular bor. Va eng muhimi – qadriyat bor.

Mashina tafakkuri – kitoblar asosida insoniy tarzda sharh

"Mashina tafakkuri" degani nima?

Mashina tafakkuri – bu mashinalar yoki sun’iy intellekt tizimlarining “o‘ylayotgandek” ko‘rinadigan xatti-harakatlaridir. Ular murakkab muammolarni hal qiladi, qaror qabul qiladi, hatto “mustaqil” ravishda o‘rganadi. Biroq bu tafakkur inson tafakkuri bilan bir xil emas.

Max Tegmark – "Life 3.0" (2017)

Tegmark o‘z kitobida “sun’iy ong” va mashina tafakkuri masalasini quyidagicha ko‘taradi:

“Agar mashina o‘rganishni, muammo hal qilishni va harakatlarni bashorat qilishni uddalay olsa, bu uni aqlli qiladi. Lekin bu hali uni ongli qiladi degani emas.”

Ya’ni, sun’iy tafakkur bor, lekin ong yo‘q. Bu juda muhim farq. Inson tafakkuri – nafaqat aql, balki ong, his-tuyg‘u, shubha, iymon, pushaymonlik kabi ichki jarayonlardan iborat.

Nick Bostrom – "Superintelligence" (2014)

Bostromning ta’kidlashicha:

“Sun’iy intellekt tafakkurga ega bo‘lishi mumkin, lekin bu tafakkur bizning biologik asosli tafakkurimizdan farq qiladi. U axloqiy javobgarlikni tushunmaydi

Bu degani, sun’iy tafakkur ko‘rinishdan aqlga o‘xshasa-da, u axloqiy tanlovlar, vijdon, yoki mehrni anglay olmaydi.

Roger Penrose – "The Emperor’s New Mind" (1989)

Penrose mashina tafakkurini to‘g‘ridan-to‘g‘ri rad qilmaydi, lekin shunday deydi:

“Inson tafakkurida kvant fizikasi va ong o‘rtasida noaniq, murakkab bog‘liqlik bor. Hozirgi texnologiyalar buni takrorlay olmaydi.”

Bu fikrga ko‘ra, inson tafakkuri fizik hodisa emas, ruhiy va ongli hodisa hamdir. Mashina esa faqat hisob-kitob va buyruq asosida ishlaydi.

Stuart Russell & Peter Norvig – "Artificial Intelligence: A Modern Approach"

Bu sun’iy intellekt sohasidagi klassik darslikda shunday deyilgan:

“Mashinalar faqat algoritmik tafakkurni amalga oshiradi. Ular maqsadga yo‘naltirilgan, lekin kontekstni tushunmaydi.”

Ya’ni, sun’iy tafakkur – bu muayyan vazifani bajaruvchi dastur. Uning orqasida tushunish emas, kod yotadi.

Axloq va ong – mashina o‘rganolmaydigan insoniy boylik

Axloq va ong — bu ikki tushuncha insonni mashinadan ajratib turadigan eng chuqur va muqaddas jihatlardir. Sun‘iy intellekt tezroq hisoblaydi, aniqroq ishlaydi, lekin axloq bilan qaror qabul qilishni va vijdon bilan yashashni hech qachon uddalay olmaydi.

Yuval Noah Harari – “21 asr uchun 21 dars” (2018)

Harari shunday deydi:

“Kelajakda eng muhim ko‘nikmalar – ongni boshqarish va axloqiy qarorlar qabul qilish bo‘ladi. Chunki sun‘iy intellekt bu ko‘nikmalarni egallay olmaydi.”

Ya‘ni, AI aqlni takrorlaydi, lekin axloqni emas. Chunki axloq — bu yurakdan chiqadigan tanlov, ong — bu hayotga ongli, maqsadli yondashuv.

James Barrat – “Our Final Invention” (2013)

U ogohlantiradi:

“Agar axloqiy cheklovsiz AI rivojlansa, u bizni o‘z foydasi uchun yo‘q qiladi. Sun‘iy ong yo‘qligi – uni xavfli qiladi.”

Bu shuni anglatadiki, ong – faqat tafakkur emas, u mas‘uliyat, vijdon va o‘zini tahlil qila olish qobiliyati. Mashina bunga ega emas.

Immanuel Kant – “Axloqiy metafizika asoslari”

Kant yozgan:

“Inson – maqsad, vosita emas. Uni faqat ongli va axloqli mavjudot sifatida qadrlash kerak.”

Bu fikr bugungi texnologik asrda yanada dolzarb: insonni robotga aylantirish emas, insoniyatini saqlab qolish muhim.

Insonda axloq va ong qanday ishlaydi?

Axloq – bu “shunday qilish kerakmi?” degan savolga ichki tovush bilan javob topish.

Ong – bu insonning o‘zini, hayotini va boshqalarni anglash, “nega yashayapman?” degan savollarga javob izlashidir.

Mashinalar bu savollarni bermaydi. Ular buyruqni bajaradi, savol bermaydi, pushaymon bo‘lmaydi.

Inson va mashina hamkorligi – aql va yurak birlashganda

Zamon o‘zgarimoqda. Endi inson yolg‘iz emas – uning yonida robotlar, algoritmlar, sun‘iy intellekt bor. Bu qo‘rqinchlimi? Yoki imkoniyatmi? Bu savolga javobni men quyidagicha izlaganman: agar mashina aql bo‘lsa, inson yurakdir. Agar ular birgalikda ishlasa – bu kuchga aylanadi.

Erik Brynjolfsson & Andrew McAfee – “The Second Machine Age” (2014)

Ular shunday yozadi:

“Eng katta yutuqlar – inson va mashina birgalikda ishlaganda ro‘y beradi. Mashina tez ishlaydi, inson esa to‘g‘ri qaror qiladi.”

Bu degani, yaxshi natija – aql va yurak, tezlik va ong, hisob va hissiyotning birlashuvidan tug‘iladi.

Klaus Schwab – “Fourth Industrial Revolution” (2016)

Klaus Schwabning fikriga ko‘ra:

“Kelajak ish joylari, sog‘liqni saqlash, ta’lim va hatto siyosat ham inson va mashina hamkorligiga tayanadi.”

Demak, inson – ijodkor va sezuvchi mavjudot, mashina – tez va silliq bajaruvchi vosita. Ularning birligidan kuchli tizim yaratiladi.

Ray Kurzweil – “The Singularity Is Near” (2005)

Kurzweil sun‘iy intellekt inson imkoniyatlarini oshiradi, deydi:

“Inson-mashina ittifoqi orqali biz o‘z aqlimizni kengaytiramiz, kasalliklarni yengamiz va yangi ilm-fan darajasiga chiqamiz.”

Bu yerda asosiy fikr: mashina – bizning yordamchimiz, raqibimiz emas.

Hayotiy misol:

Bugun bir jarrohlik amaliyotida robot ishlaydi, lekin uni boshqarayotgan shifokor – inson. Kompyuter kasallikni tahlil qiladi, lekin davo tanlashda hal qiluvchi qarorni inson qabul qiladi. Nega? Chunki qarorning ortida mas’uliyat, vijdon va tajriba bor – bularni mashina anglay olmaydi.

Hamkorlik qanday bo‘lishi kerak?

1. Inson – maqsad, mashina – vosita. Har doim insoniyat manfaati ustun bo‘lishi shart.

2. Axloqiy me‘yorlar aniqlashtirilishi kerak. AI qayergacha aralashadi? Qayerdan chekinadi?

3. Ijod, etik va hissiy qarorlar insonda qolishi kerak.

Texnologik xavfsizlik – qulaylikmi yoki yashirin tahdidmi?

Bugungi kunda texnologiya hayotimizga shu darajada singib ketdiki, har daqiqada u bilan yashaymiz: telefonlar, kameralar, sun‘iy intellekt, algoritmlar... Ammo savol tug‘iladi: texnologiyalar bizni himoya qilyaptimi yoki kuzatyaptimi?

Men o‘zim ham doim o‘ylayman: qulaylik ortida xavf yo‘qmi?

Shoshana Zuboff – “The Age of Surveillance Capitalism” (2019)

Zuboff shunday yozadi:

“Texnologik qulaylik evaziga biz o‘z shaxsiy hayotimizni topshiryapmiz. Sun‘iy intellekt faqat xizmat qilmaydi – u bizni o‘rganadi, bashorat qiladi va boshqaradi.”

Bu juda muhim fikr: biz telefonni ishlatayapmiz deb o‘ylaymiz, aslida telefon ham bizni "ishlatmoqda". Bizni kuzatyapti, odatimizni o‘rganmoqda, reklama orqali boshqarilayotganmiz.

Bruce Schneier – “Data and Goliath” (2015)

Bu xavfsizlik bo‘yicha mutaxassis shunday deydi:

“Texnologik xavfsizlik — bu faqat himoya emas, bu ishonch masalasi. Biz qurilmalarga ishonamiz, lekin ular kim xizmatida?”

Schneierning asosiy fikri shuki: ma’lumot — eng qimmatli qurolga aylangan, va u noto‘g‘ri qo‘llarda xavf tug‘diradi.

Yuval Noah Harari – “Homo Deus” (2015)

Harari ogohlantiradi:

“Sun‘iy intellekt kelajakda hukmron kuchga aylanishi mumkin. Agar nazorat yo‘qolsa, u odamlar ustidan boshqaruvga ega bo‘ladi.

Shu bois, texnologiyani rivojlantirar ekanmiz, uni nazorat qilish va cheklash mexanizmlari ham bo‘lishi kerak.

Oddiy hayotiy misollar:

Telefoningiz siz qayerda ekanligingizni biladi.

Internetdagi har bir “like”ingiz, izohingiz — siz haqingizdagi profilni to‘ldiradi.

Sun‘iy intellekt sizdan ko‘ra sizni yaxshiroq bilib qoladi va bu ma‘lumotlardan qanday foydalaniladi — noma‘lum.

Shuning uchun texnologik xavfsizlik — bu nafaqat kodlar va parollar, balki ongli qaror, hushyorlik va ehtiyotkorlikdir.

Ongni yo‘qotish xavfi – insonni texnologiyadan ajratib turuvchi eng nozik chiziq

Biz texnologiyani yaratdik. Endi esa savol: u bizni boshqaryaptimi? Bu savol zamirida eng chuqur xavotir yotadi: sun‘iy intellekt va raqamli dunyo ongimizga qanday ta‘sir qilmoqda? Biz hanuz mustaqil fikrlayapmizmi?

Nicholas Carr – “The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains” (2010)

Carning asosiy xulosasi:

“Internet bizning fikrlash tarzimizni o‘zgartiryapti. Biz chuqur fikrlashdan ko‘ra, tez o‘qish va tez unutishga o‘rganib qolyapmiz.”

Bu juda xavfli tendensiya: inson tafakkuri sayozlashmoqda, sabr, tafakkur va ongli fikrlar o‘rmini tasodifiy kontent egallayapti.

Tristan Harris (Google sobiq muhandisi) – “The Social Dilemma” (film va chiqishlari)

U shunday ogohlantiradi:

“Aqlli texnologiyalar bizni aqlli qilmayapti, balki bizni boshqaradigan algoritmlarga aylantiryapti. Ular bizdan ko‘ra bizni yaxshiroq tushunadi va ongimizga ta‘sir qiladi.”

Ya‘ni, har kungi ijtimoiy tarmoqlar sizning e‘tiboringizni tortadi, sizni sezdirilmay boshqaradi. Bu erkinlik emas – bu ongni bo‘ysundirishdir.

Aldous Huxley – “Brave New World” (1932)

Garchi bu badiiy asar bo‘lsa-da, unda bugungi xavfni oldindan sezgan muallif shunday yozadi:

“Insonlar hech qanday majburlovsiz, lekin o‘z ixtiyori bilan ongini yo‘qotgan, fikridan voz kechgan dunyo eng xavflisidir.”

Bu bugun bizning jamiyatga juda o‘xshaydi: odamlar o‘z ixtiyori bilan texnologiyaga ergashyapti, lekin ongli qaror emas – avtomatik odat asosida.

Ongni qanday yo‘qotyapmiz?

1. Surunkali e‘tibor bo‘linishi – har 10 soniyada fikr almashishi.
2. Algoritmlar orqali fikrlarimiz boshqarilishi – nima ko‘rishimizga boshqa bir kuch qaror qiladi.

3. Sun‘iy qulaylik orqasida passivlik – AI nima qilishni aytadi, biz faqat amal qilamiz.

Qanday ogohlantirish bor?

Ongni yo‘qotish bu bir kunda bo‘lmaydi. Bu asta-sekin, e‘tibor bermay turib yuz beradi.

Qiziqarli kontent orqasida o‘zligimizni yo‘qotmaylik.

Sun‘iy intellekt siz o‘rniga o‘ylayotganini sezsangiz – to‘xtang. Fikrlaringiz sizniki bo‘lishi kerak.

Texnologik etik me‘yorlar – insoniyat va texnologiya o‘rtasidagi muvozanat kaliti

Zamonaviy texnologiyalar tez rivojlanar ekan, ulardan foydalanish qoidalari ham dolzarb bo‘lmoqda. Texnologik etik me‘yorlar – bu bizga texnologiyadan foydalanganda insoniy qadriyatlarni, huquq va axloqiy tamoyillarni saqlab qolishga yordam beruvchi qoidalar tizimi.

Luciano Floridi – “The Ethics of Information” (2013)

Floridi ta’kidlaydi:

“Axborot va texnologiya etikasi – bu nafaqat texnik muammo, balki jamiyatning ijtimoiy va axloqiy muammosidir. Texnologik etik me‘yorlar odamlarning erkinligi va sha’ni himoyasini ta’minlashi kerak.”

Ya’ni, har bir yangi texnologiya inson huquqlari va axloqiy qadriyatlar nuqtai nazaridan baholanadi.

Nick Bostrom – “Superintelligence” (2014)

Bostrom shunday yozadi:

“Sun‘iy intellektning xavfsizligi va etikasi – eng muhim mavzu. AI o‘z qarorlarida inson axloqini buzmasligi kerak, aks holda butun jamiyat uchun xavf tug‘iladi.”

Uning fikricha, texnologik etik me‘yorlar AI dasturlari va robotlarning insonlar bilan o‘zaro munosabatini tartibga soladi.

Shoshana Zuboff – “The Age of Surveillance Capitalism” (2019)

Zuboffning qarashlariga ko‘ra:

“Maxfiylik va shaxsiy hayot himoyasi texnologik etik me‘yorlarning ajralmas qismidir. Ular buzilganda, insonning asosiy huquqlari tahdid ostida qoladi.”

Shunday ekan, maxfiylik, rozilik va shaffoflik texnologik etik me‘yorlarning asosiy elementlari hisoblanadi.

Texnologik etik me‘yorlar nimalarni o‘z ichiga oladi?

1. Maxfiylik va ma’lumotlarni himoya qilish
2. Adolat va kamsitmaslikka qarshi kurash
3. Mas’uliyat va shaffoflik
4. Inson qadr-qimmatini va huquqlariga hurmat
5. Texnologiyaning ijtimoiy foydasi va zararini muvozanatlash

Xulosa:

Sun‘iy intellekt va robotlashtirish hozirgi zamon texnologik taraqqiyotining markaziy yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, kelajak hayotimizni tubdan o‘zgartirish salohiyatiga ega. Bu jarayonda inson qadriyatlari, axloq va ong muhim o‘rin tutadi. Sun‘iy intellekt va mashinalar bilan insonning hamkorligi samarali bo‘lishi uchun, texnologik xavfsizlik masalalari har doim e’tiborda bo‘lishi lozim.

Biroq, texnologiyalar hayotimizni qulaylashtirishi bilan birga, yashirin tahdidlarni ham yuzaga keltiradi. Ayniqsa, ongni yo‘qotish xavfi va insoniy axloq me‘yorlarining buzilishi dolzarb muammo sifatida ko‘rilmog‘da. Shuning uchun texnologik etik me‘yorlar, qonun-qoidalar va boshqaruv mexanizmlari ishlab chiqilishi zarur.

Natijada, sun‘iy intellekt va robotlashtirish jarayonida insonning axloqiy va madaniy qadriyatlarini saqlash, ong va mas‘uliyatni yo‘qotmaslik texnologiyalarning ijobiy rivojlanishining asosiy omillaridan biridir. Texnologiyalar inson hayotini yaxshilash vositasi sifatida xizmat qilishi uchun ularning xavfsizligi va etik jihatlari ustuvor bo‘lishi shart.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nick Bostrom — Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies (2014)
2. Max Tegmark — Life 3.0: Being Human in the Age of Artificial Intelligence (2017)
3. Sherry Turkle — Reclaiming Conversation: The Power of Talk in a Digital Age (2015)
4. Hannah Arendt — The Human Condition (1958)
5. Luciano Floridi — The Ethics of Information (2013)